

Հասնալ աստ ի նիւթ եւ ի կործանումն բազմաց եւս մինչ հոգեւոր տեղեաց այն է Ազօֆ վանքն) եւ քառասուն տարի ամբողջ աստ թեմաւորեալ: Յայնժամ տեղս սովորութիւն էր երկու վիճակաւորս պահել: Տեղս բաց ի քահանայագործելոյ, զանազան յիրս ձեռնարկէ. նա տպարան հաստատէ, երկրորդ բամբակաթուղթ յօրինէ, երրորդ բրուտութիւն, չորրորդ ոսկեթել զառ շինէ, հինգերորդ ձիթահան, եւս բազում ինչ:

Եւ դուստրն զոր ասացի երանի թէ ի ճանապարհին կորուստ լինէր, ամուսնացուցանէ ընդ առն Պարոն Յակովբայ Յովհաննէսին Տէր Յակոբեանց եւ գտանէ տասնեքին թողունս գիշախանձս եւ զոր ինչ յայլոց ստանայ ընդ քահանայ հաւին, բոլորն տայ ի կերնոցա մինչ անգամ անկանի ի ներ պարտուց (միայն լւր բարեյաջող ժամանակումն գնեալ տուն մի 4000 ուռփիք արժէիւք) եւ որպէս որ աւուր սկսանի ծերանալ, նոյնպէս ծերանայ ընդ իւր եկամուտ նորին նաեւ զպատիւ, նաեւ ունէր պարտս առ սնտուկն տեղոյս: Կառավարիչք ժամանակին սկսանին նեղել եւ խոշտանգել վասն պարտոցն, չունելով ինչ առ ի հատուցումն, ունեցեալ տունն կորզեն ի նմանէ (որպէս մինչ ցարդ Սնտկինն այ եւ ասեն Տէր Յարութիւնի տուն) եւ անպատուել իւրն, տեսնելով որ այժմ պատիւն զորս ունէր յառաջն, կորեալ, ընդ նմին եւս տունն. տրտմի յոյժ եւ մտանէ ի տունն եւ երբեք չեղանէ արտաքս եւ կառավարիչքն կամելով առաւել նեղելոյ գիր մի գրեն իւրն լի նախատանօք որ կարգաւոյն պէս իսկոյն լուծանի որովայնն ընդ բերանաւ եւ այնու զրաւի ի կենաց, յայնժամ շարժական ունեցածն բոլորն մինչ ցվարտիկն աճուրդաւ վաճառեն եւ յետն եկեալն ստանան ի ներքոյ պարտուցն: Ես քեզ ովսաննա՛ ովսաննա՛ յառաջ: Այս եղեւ վախճան քառասնամեայ սիրելի պաշտօնատարին Մաղրասայ:

Ահա վախճան առն ազգասիրի եւ զրասիրի որ զամս քառասուն թափեաց զամենայն զճիգս իւր վասն իւրոյ հօտին այլ սակայն ստորասեռեալ ազգայինը ժամանակին որք յաւէտ անարժան յաջորդք էին ոսկեսիրտ եւ մեծագործ Շամբեանց, Ղարամբեանց, Մուրատեանց, Ոսկանեանց, Աղափիրեանց եւ Սամեանց, չիմացան զլարգ եւ չզնահատեցին զբարձր արժանիս առն զրասիրի եւ յոգնաջան մշակի ի փշալից այգւոյն հայ գրականութեան:

Թէպէտեւ մեռաւ բարեյիշատակ հիմնադիրն հայ լրագրութեան վշտահար սրտիւ եւ ալեկոծեալ մօռք ի դառն աղքատութեան, այլ սակայն ցորչափ կան Մեսրոպեան տառք եւ մնացեալն այնորիկ ցաւիտեանս ժամանակաց՝ յիշեցի եւ խնկեցի անուն եւ յիշատակ բազմավաստակ եւ բազմաշարժար Շամբեան Տէր Յարութիւնի:

Խնկելի շիրիմ առնս գտանի ի պարտիղի անդ եկեղեցւոյն Մաղրասայ առ երի բաղանեացն զորս կառուցեալ է նա: Ի վերայ գերեզմանի նորին կայ պարզ տապանաբար մի հետեւեալ արձանագրութեամբ.

“ՈՐ Ի ՍՈՒՐԲ ԿՐՕՆԻ ԼԵԱԼ ԱՐԹՈՒՆ ՎԱՐՈՒՔ ՈՒՇԻՄ ԵՒ ԶԳՕՆ ՅԱՄԵՆՈՒՍ ՅԱՐԳԵԱԼ ՃԱՐՏԱՐ ԽՈՀԱՄԵՏ ԵՒ ՆՈՒՐԲ ՀԱՆՃԱՐԻՔ ՅԱՆԳԵԱԼ ԶԵՒԻ ԿԵԱՆՍ ԿԱՅ ԱՍՏ ՀՈՂԱՅԵԱԼ:”

“ԱՍՏ ՀԱՆԳԶԻ ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇՄԱԻՕՆԵԱՆ ԲԱՐԵԿՐՕՆ ԱՒԱԳԵՐԷՅ ՄԱԴԻԱՍՄՍ ՀԱՅՈՑ: ԾՆԵԱԼՆ Ի ՇԻՐԱԶ ՎԱՆՃԱՆԵՑԱՒ ՅԱՄԻ ՏԵԱՌՆ 1824, ՔԷՎԼԷՐ 9, Ի ՀԱՍԱԿԻ 74 ԱՄԱՅ, ԲԱՀԱՆԱՅԱԳՈՐԾԵԱԼ ԱՍՏ ԱՐԹՆՈՒԹԵԱՄԻ ԶԱՄՍ ԲԱՌԱՍՈՒՆ:”

Կենակից Տէր Յարութիւնի զրաւի ի կենաց առ կենդանութեամբ սրբակրօն առն իւրոյ եւ գերեզման նորա գտանի ի հարաւային որահի սուրբ եկեղեցւոյն Հայոց Մաղրասայ ունեւով տապանագիր օրինակ զայս՝ շարագրեալ յանմխիթար ամուսնոյն:

“ՊԱՏՎԱԿԱՆ ԵՒ ԺԲԱԳՂՈՒԽ ԿԻՆ Է ԱՍՏ ՈՐ ԶԱՄՍ ԲԱՌԱՍՈՒՆ ԵՒ ԻՆՆ՝ ՊՍԱՍԵՂԱԵՒ ԱՌՆ ԻԲՈՑ ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇՄԱԻՕՆԵԱՆԻ: ԱՊԱ Ի ՎԱԹՍՈՒՆ ԱՄԱՅ Ի ԲԱՐԻՌԲ ՀԱՍԱԿԻ ԵԹՈՂ ԶԻՐԱԿԱՆՍ Ի ՍՈՒԳ ԱՆՓԱՐԱՏԵԼԻ: ՄԵՌԱԵ ԽԱԳԱԳՈՒԹԵԱՄԻ ԵՒ ԹԱԳԵՑԱԵ ՅԱԳԱՐԱԿԻ ԻԲՈՒՄ ՓԱՌԱԴՈՐԱՊՊԷՍ: Ի ՄԱԴԻԱՍ, ԶՈՒԼԱՅԻ 10, 1820:”

Իսկ մայր Տէր Յարութիւնի զրաւի ի կենաց յամին 1795, որոյ Մահազդ, անսանի յէջ 103³ Ազդարարի, այսպէս:

Մահ

Նիրհան 28 ծերոնի Տիկին Վարդենի Շամբեան մայր Սրբակրօն Տէր Յարութի Շամբեան, Աւագ Բահանային տեղոյս:

Բարեյիշատակ հեղինակն՝ Պատմութեան
Հայ լրագրութեան, Հայր Գրիգորիս Գալէմ-
քեարեան որ ի Մխիթարեանցն Վիեննայի,
գրելով զգադարմանէ՝ «Ազգարար»-ին յամին
1796, ենթագրէ թէ մահ խմբագիր-հրատա-
րակիչ Քահանային լեալ իցէ անշուշտ պատճառ
դադարման անդրանիկ լրագրոյն մերոյ՝ զի յէջ
210 իւրոյ երկասիրութեան ասէ թէ՝ «Կ'երեւայ
թէ ծերունի խմբագիրն այս միջոցին վախճանած
է վասն զի այս ժամանակէն ետեւ իւր տպարա-
նէն գիրք չէ հրատարակուած»:

Որպէս տեսին ընթերցողք, մեռաւ նա ի
բարւոյք ծերութեան զկնի 28 ամաց դադարման
«Ազգարար»-ին 19 փետրվարին (ըստ նորոյ
Տումարի) 1824 ամի, ուստի գամ խոնարհաբար
ինդրել ի Տեար Թէոդիկէ հաճել մեծանել եւ
շայդ որ նշանակելի յիւրում «Տարեցուցի» ի
Հարս ազգային տօնից:

Ի Կարկաժաւ-Հնդկաց, 83/15 Մայիս 1923:

ՄԵՍՐՈՎԻՅ Զ. ՄԵԹԵՆՅ
ՆԱՐ - Քուղայեցի:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՄԵԳԻՍՏՐՈՍԻ

Մ Ր Գ Ո Ւ Զ Փ Ա Ն Ա Ք Ի

Լ Ո Ւ Ժ Ո Ւ Մ Ը

ԺԱ. Գարու հեղինակ իրթնախօսն Մա-
գիստրոս՝ չորս փոքր ոտանաւոր գրութիւն թո-
ղոցած է մեզի, որոնք իրենց առաջին բառերու
համաձայն՝ կը կոչուին 1. Գամագտական,
2. Մրգուզ փանաք, 3. Գանգիւն բախիւն,
4. Կէտ կարթիւ (տպուած վերջին անգամ
Աղէքսանդրապոլ 1910, և Կոստանեանցի հրա-
տարակութեամբ, Գրէէօր Մաքիէօր-է Քլէէրէ,
էջ 133—135 եւ 236—240):
Եգիպտական մէհենագիր գրութեանց նման
անիմանալի բաներ էին ասոնք, երբ յանկարծ

Նորայր Բիւզանդացին՝ Champollion-ի նման գտաւ
հանելուկին բանալին եւ առաջին անգամ ինքը
ձեռք զարկաւ լուծման գործին: Այս բանալին
էր Գամագտականի առաջին կէսին թարգմանու-
թիւնը՝ զոր թողուցեր էր ինքը Մագիստրոսը,
որով եւ կարելի եղաւ այդ անիմանալի գրուածքին
առաջին կէսին գաղտնիքներուն թափանցել (տես
Բանասէր 1900, էջ 119—140):

Նորայրի գործը շարունակեց Հ. Գ. Մէնէ-
վիշեան, որ հիմնուելով Մագիստրոսի կիսատ
թարգմանութեան եւ հին ձեռագիրներու մէջ
պահուած քերթողական բառաքերբու վրայ՝
շատ յաջող կերպով լուծեց ամբողջ Գամա-
գտականը (տես Գրիգորի Մագիստրոսի՝ Գամա-
գտականի ամբողջական լուծում, երկասիրեց
Գամագտականի ամբողջական լուծում, 1912):
Հ. Գ. Մ. Վ. Մէնէվիշեան, Վիեննա 1912):

Այսպէս վերջացաւ Գամագտականի գործը:
Քաջալերուելով Հ. Մէնէվիշեանի օրինա-
կէն եւ հետեւելով մասամբ իր գծած ուղիին՝
կը ձեռնարկեմ ես ալ լուծելու Մագիստրոսի
կը ձեռնարկեմ ես ալ լուծելու Մագիստրոսի
երկրորդ անիմանալի գրութիւնը՝ Մէգիստրոսի
Իր բնագիր կը գործածեմ Կոստանեանի
հրատարակածը (էջ 237), հանդերձ ձեռա-
գրական տարբերութեամբ (էջ 279), իսկ իր
մեկնութեան միջոց ունիմ Նոր Հայկազեան Բա-
նարանը (ՆՀԲ), Առ ձեռնը (ԱԲ), Մէնէվիշեանի
ոտարանը (ՆՀԲ), Առ ձեռնը (ԱԲ), Մէնէվիշեանի
գիրքը եւ երեմիա վարդապետի Բառգիրք հայոցի
կրկին հրատարակութիւնները (Ա. տպ. Արի-
կոնա 1698, Բ. տպ. 1729):

Բնագիր

(ըստ Կ. Կոստանեանի, էջ 237):

1. Մրգուզ փանաք ծրգեալ ծեքեալ անհրճ¹
ողեալ յառեալ,
2. Իրազեկ խանտեալ² մանձրեալ յարազի-
նեալ³ իսկոյն յահրեալ,
3. Սանջուկ⁴ մանղոն ճահճեալ⁵ զամեկեալ⁶
ըմբահակեալ⁷,
4. Գիւրադատ⁸ պատենեալ անուհաւար պա-
րայածեալ⁹,
5. Որջասղոյ եւ գրուանող ծեքեալ նոծեալ¹⁰
ապաղանեալ¹¹,
6. Փինատ թեքրո¹² փքացեալ ապա զինիւ¹³
բաց ասացեալ¹⁴,
7. Հիկէն գոյս¹⁵ կոյր կոպանայ¹⁶ թափա-
ռական կոկողացեալ,
8. Ամայի բաղադրեալ¹⁷ առ վերական ի զուր
խոնջեալ: